

Jožica Gramc

nagrajenka
za vzgojo za mir

✎ Petra Mlakar
✎ Bojan Velikonja

Jožica Gramc, ki jo mnogi poznajo z vzdevkom Pika, je letošnja dobitnica mednarodne nagrade učitelj za mir, ki so ji jo pred nedavnim podelili na Siciliji. Na Zavodu za šolstvo skrbi za področje družboslovja, s prostovoljskimi dejavnostmi pa uči učence, dijake, njihove učitelje in starše o kulturi miru. Prepričana je, da je prispevati h kulturi miru naloga vseh sodelujočih v izobraževalnem sistemu. Cilj je učence opremiti z znanjem in veščinami, ki so pomembni za sobivanje pri pouku, v šoli, doma in v družbi. Najprej pa je treba mladim pomagati, da zaznajo, kar občutijo, da svoja občutja ubesedi, odrasli pa se jih moramo naučiti poslušati.

Kaj sploh je vzgoja za mir in na čem temelji?
Pri vzgoji za mir se mladi ob ponudbi pestrih dejavnosti, povezanih z vsakdanjim življenjem, učijo strpnosti, upoštevanja pravil, medsebojnega dogovarjanja, ustreznega reševanja konfliktov, pozornosti drug do drugega. Tako razvijajo spretnosti in vrline, ki so pomembne za kulturo miru: samoiniciativnost, samostojnost, sodelovanje, ustvarjalnost, empatijo, prostovoljstvo, solidarnost, spoštovanje in zaupanje.

Kako vi in vaša pomočnik učitelj vzgajate za mir?

Skrozi leta se je izkazalo, da je takšna vzgoja učinkovitejša, če deluje po principu izkusnega učenja, če poteka interaktivno, če je prilagojena potrebam učencev, dijakov, učiteljev. To omogočajo dinamične interaktivne metode, ki jih spremljajo tudi čustva. Te metode so diskusije, igre vlog, refleksije, delo v skupini, igre, snemanje filmov, prostovoljske akcije, raziskovanje, improvizacija... Na taborih, razrednih urah, svetovalnih storitvah za učitelje, na seminarjih in delavnicah za starše tako obdelujemo teme, ki spodbujajo pozitiven odnos do življenja in ga pomagajo razumeti. Sem spadajo vztrajnost, radovednost, ustvarjalnost, odprtost, toplina, srčnost, predanost, optimizem in vera vase.

Omenjate tabore. Za koga jih pripravljate?

Največkrat za učence osmega, devetega razreda, do tretjega letnika. Včasih so z nami tudi mlajši, takrat je še posebej veselo. Mladi na njih veliko pridobijo, ker jih nagovorimo tako z vsebinami kot z izvedbo. Mnogokrat jih popeljemo iz njihove cone udobja. To je

Otroci stiske občutijo v zelo preprostih življenjskih stvareh, ki jih bodo morali v življenju obvladati. Vsak nov izziv je zanje na začetku pretežak. Brez premagovanja frustracij, vztrajanja in vere v lastne zmožnosti ne gre.

tako zanje kot za nas velik izziv in mladim je kasneje v življenju v veliko pomoč. Zanimivo je poslušati njihove zgodbe doživljanja na primer ob kuhanju, pospravljanju...

Kako mlade popeljete iz tako imenovane cone udobja?

To se dogaja že med samimi pripravami na tabor, kjer otroke čaka pestro dogajanje, pa tudi kup zadreg. Drug drugega bodo spoznavali v novih okoliščinah, spali bodo v telovadnici na trdih blazinah, včasih jim bo na voljo le hladna voda, upoštevatil bodo morali jasna pravila, ki jih imamo na taborih. Če imamo tabor zunaj civilizacije, ni signala za mobilitel, ni televizije. Vsak udeleženec pa na tabor prinese predmet, s pomočjo katerega se predstavi, in dobroto iz svojega kraja. Oboje opremojo z zgodbami, s katerimi identificirajo tudi vrednote, ki so v ozadju. To so posebna doživetja, ki zelo povežejo skupino.

Lahko navedete kakšen primer?

Nekemu fantu ni bilo prijetno, ko je na tabor prinesel doma pripravljen hlebec kruha, ker se mu to ni zdelo nič posebnega. Pomagali smo mu z televizijo, da so tako on kot vsi ostali udeleženci ozavestili, kaj se zgodi, ko nekdo poskrbi za nas. Izkazalo se je, da je hlebec spekla babica, v krušni peči, da je takrat po vsej hiši dišalo. Babici se je za to zahvalil, izvedeli smo celo, da mu je naročila, naj udeležence v njenem imenu lepo pozdravi. Deček se je zavedel, da je ob tem začutil ljubezen, naklonjenost in hvaležnost.

Se globlja so občutja, ki jih mladi doživljajo ob kuhanju, saj si vse obroke udeleženci taborov pripravijo sami. Redki imajo s kuhanjem izkušnje. Zgodi se, da kdo ne zna pravilno držati noža, da si pri 18 letih prvič sam odreže kos kruha. Nekateri so sokirani, ko v roke dobijo korenje ali cvetačo, saj ne vedo, kaj naj s tem naredijo. Tako ugotovimo, da je del udeležencev vaju kuhanja, nekaj pa je popolnoma opravilno nesposobnih. To je skrb zbujajoče, saj je pomanjkanje delovnih navad povezano z učnimi navadami in ne more prinesiti trajnega uspeha pri znanju in spretnostih.

Kako se potem lotite kuhanja v tako raznolikih skupinah?

Začenemo od začitka, z umivanjem rok, z razlogi za uporabo predpasnika, navodili za ravnanje z desko, spodbudami, naj sami poiščejo rešitev za pripravo obroka ob naši

pomoči. Ko zelenjavo čistimo in režemo, šele vidijo, koliko dela je pravzaprav z obrom, kot je zelenjavna juha. Prej se tega niso zavedali, kosilo jih vedno pričaka na mizi, ko pridejo iz šole. V marsikateri družini pa sploh ne kuhajo in imajo otroci težave z držanjem žlice. Vajeni so namreč hrane, ki jo primejo v roke - raznih pic, sendvičev, hamburgerjev.

Kako mladi sprejemajo takšne izzive?

Zelo različno - od neobgljenosti, nezainteresiranosti do zanimanja. Mnogokrat se izkaže, da so razlog za to izkušnje, strah in nezaupanje tako odraslih kot vrstnikov. Pri kuhanju se po navadi zabavajo. Veliko izvedo o sebi in svojih sošolcih. To jim veliko pomeni in je dovolj, da sprejmejo izzive, se zelo potrudijo in mnogokrat presežejo svoja in naša pričakovanja. Imajo pa tudi zahtevnejše naloge. Narediti morajo kakšno stvar, ki je še nikoli niso naredili sami. Eden od dečkov je na primer omenil, da si še nikoli ni sam kupil spodnjic. Ko je to nalogo želel izpolniti s svojimi sošolci, je ugotovil, da je izjemno zahtevna. Veliko različnih velikosti, modelov, materialov, treba se je pogovarjati s prodajalkami in že beseda spodnjice jim je delala težave. Otroci stiske občutijo v zelo preprostih življenjskih stvareh, ki jih bodo morali v življenju vseeno obvladati.

Je kdaj kakšna naloga zanje pretežak?

Vsak nov izziv je na začetku pretežak. Brez premagovanja frustracij, vztrajanja in vere v lastne zmožnosti ne gre. Najhuje je, ko je treba pospraviti za sabo, na primer pomiti posodo brez pomivalnega stroja. Takrat ne doživimo le nerganja udeležencev, pač pa doživimo celo jok. Podobno je, ko želimo počistiti za sabo, kadar imamo tabor v šoli in spimo v telovadnici. Počistiti je treba tudi stranišča. Zgodi se, da kdo kar odloži vedro in krpo in pravi, da bodo to storile čistilke, saj so plačane za to. A tega jim ne dovolimo. Razvajenost je velik problem, sploh če je v kakem razredu več razvajenih otrok, ki tvorijo jedno te skupnosti.

Omenjate razvajenost. Čeprav je vzgoja najprej naloga staršev, se morajo s takšnimi razmerami potem v razredu soočiti učitelji. So ti kos takšnim nalogam?

Danes postaja čedalje razumljivejše, kako velikanskega pomena je vzgoja za prihodnjo počitnice vseh nas. Srečna sem, da imam pri-

ložnost sodelovati s številnimi učitelji in šolami v Sloveniji, ki se tega zavedajo. Mnogim med njimi pa ni lahko, saj so v svojih prizadevanjih osamljeni. Veliko je odvisno tako od podpore vodstva šole kot od podpore staršev.

Česa v naših šolah po vašem mnenju manjka?

Zavedanja o vzajemni soodvisnosti med vsemi nami. Ko se srečujem z učitelji, mi zaupajo, da pogrešajo odgovornost staršev, ki včasih od njih pričakujejo nemogoče. Pogrešajo odprte odnose s sodelavci, nepripravljenost na pogovor o težavah, strahovih, nemoči, spremembah. Sama včasih pogrešam zavedanje, da vzgajamo z lastnim zgledom in da skupaj lahko naredimo več. Ob tem želim poudariti, da so učitelji samo eden od dejavnikov, ki vplivajo na mlade. Treba se je premakniti in nekaj storiti. Na primer začeti gledati na napako kot vir učenja, ne pa kot razlog in priložnost za krivdo in kaznovanje. Ne smemo pa tudi pozabiti, da se mladi soočajo z vse bolj kompetitivnim izobraževalnim sistemom, podaljšano odvisnostjo od staršev.

Je vaše delo definirala tudi vaša bolezen?

Večkrat poudarjate, da je vsaka minuta življenja pomembna.

Ob sočujanju z malignim limfomom NHL sem prvinsko začutila željo po življenju. Zavedla sem se pomena samozavedanja, samozaupanja in aktiviranja vsega tistega, kar krepí duha in ohranja upanje. V teh trenutkih sem začutila, kaj je tisto, kar ljudje potrebujemo v življenju, in kaj je tisto, kar je pravzaprav obrobno. Ponosna sem nase, da sem se naučila živeti s težavami in negotovostjo. Učenje pravzaprav še vedno poteka...

Tudi učenje za mir, ki ga širite po šolah, se verjetno nikoli ne konča. Kakšni so njegovi učniki, ki jih lahko učitelji in starši opazijo pri otroku?

Veliko jih je in težko jih je sštetati. Sporočajo mi, da nekateri na taborih in delavnicah odkrijejo veselje do novih znanj in do dejavnosti, ki se jih prej nikoli niso lotevali, spreminjajo svoje poglede, mnogi začnejo raziskovati posamezna področja, brati knjige, večkrat naredijo kaj dobrega za sočloveka, stkejo se novo prijateljstva, eni gredo celo med prostovoljce, precej pa je tudi tistih, ki se poglabijo v kuhanje. x